

Nettverk i kreftomsorg og lindrende behandling i Helse Bergen foretaksområde

ÅRSRAPPORT FOR 2017

Sammendrag

Nettverk i kreftomsorg og lindrende behandling i Helse Bergen foretaksområde hadde ved utgangen av 2017 185 ressurspersoner: 132 sykepleiere og to vernepleiere i Nettverk for ressurspsykepleiere og 40 fysioterapeuter og 11 ergoterapeuter i Nettverk for fysio- og ergoterapeuter. 22 % av ressurspersonene i sykepleienettverket har vært med i mindre enn ett år, mens 55 % har vært ressurspsykepleier i tre år eller mer. Disse tallene har holdt seg stabile de siste årene.

2017 vært preget av stabil, god drift. Det er gjennomført felles introduksjonskurs og årlig fagdag for ressurspersoner og ledere/fagansvarlige i begge nettverk. Tema på årlig fagdag var «Demens. Hva gjør dagen til en god dag?» Fysio- og ergoterapinettverket har arrangert en samling, med tema kreftrehabilitering og å leve med ettervirkninger av kreftbehandling. Sykepleienettverket har hatt tre lokale nettverksmøter i hver av de syv nettverksgruppene. Obligatoriske tema har vært akutte tilstander i palliasjon og rollen som ressursperson. Oppmøtet på nettverksgruppmøtene har holdt seg stabilt sammenlignet med i fjor.

Det har vært fokus på ressurspersonenes undervisningsfunksjon og bruk av de fire undervisningspakkene ESAS-r, Individuell plan, Grunnleggende palliasjon og Nettverket og rollen som ressursperson. Rapporteringen viser at andelen som bruker individuell plan, Livets siste dager og nasjonale retningslinjer, er gått opp. Begge nettverkene har understreket viktigheten av ledelsesforankring. I sykepleienettverket er det utarbeidet veileder for samtale mellom ressurspsykepleier og leder. Ut fra rapporteringen ser vi likevel at dette området trenger vi å arbeide videre med. Tverrfaglig samarbeid og samhandling på tvers av nivåene vil også være et hovedtema for nettverket i 2018.

Både på nettverksmøter og gjennom årlig rapportering får vi bekreftet at ressurspersonene har et stort engasjement for å synliggjøre rollen som ressursperson og heve kompetansen blant kolleger. Flere nevner i rapporteringen at dette arbeidet ønsker de å ha enda mer oppmerksomhet mot i 2018.

Formålet med nettverket

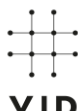
Formålet med nettverket er å bidra til kompetanseheving og bedre samhandling på alle nivå i helsetjenesten, slik at kreftpasienter i alle faser av sykdommen, pasienter med behov for lindrende behandling, og deres pårørende, opplever trygghet og mottar helse- og omsorgstjenester av god kvalitet.

Ny strategi 2017-2020 ble vedtatt av styringsgruppen for nettverket i januar 2017. Strategien gjelder for alle nettverkene i Helseregion Vest. Våre fokusområder er:

1. Pasient- og pårørendearbeid
2. Kompetanseheving
3. Organisering og drift av nettverket
4. Ledelsesforankring
5. Samhandling

Årlig rapportering

Årlig rapportering gir et godt grunnlag for oppsummering i nettverket. 103 ressurspersoner i sykepleienettverket og 31 ressurspersoner i fysio- og ergoterapinettverket har svart på rapporteringen i år. Til sammenligning var tallene i fjor 86 i sykepleienettverket og 28 i fysio- og ergoterapinettverket. Til sammen har 81 ledere svart på årlig

rapportering: 64 i sykepleienettverket og 15 i fysio- og ergoterapinettverket. Dette tallet har holdt seg stabilt sammenlignet med i fjor. Nettverket har som målsetting å få 100 % oppslutning om årlig rapportering innen 2020.

I rapporteringen svarer 73 % av lederne for begge nettverkene at nettverket bidrar i stor eller svært stor grad til å bedre kvaliteten på kreftomsorg og lindrende behandling.

En leder sier dette om hva som har vært mest positivt med nettverket i 2017:

«...eg merker at ressurspersonen i mi eining bringer tilbake ny informasjon, og at det ho lærer i nettverket og får informasjon frå andre ho møter i nettverket, om korleis andre gjer ting, tar ho med seg tilbake, og er flink å informere ut til kollegaer og leiar.»

Andelen av ressurspsykeleiere som har avsatt tid til funksjonen, har holdt seg stabil de to siste årene på vel 40 %. TID oppleves som det mest utfordrende i funksjonen som ressursperson.

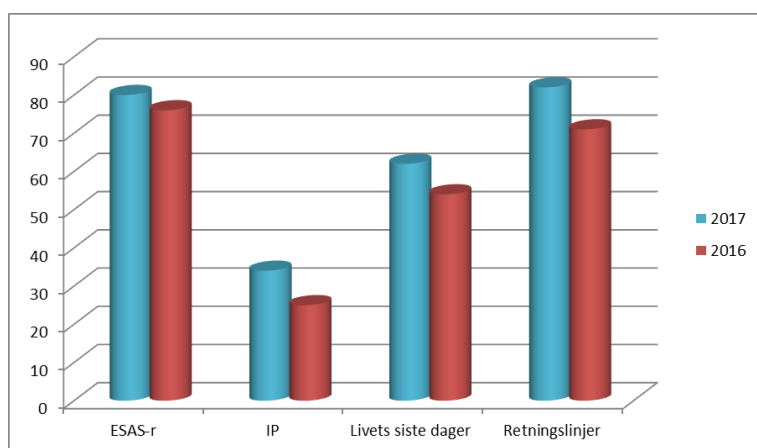
I det følgende beskrives hovedaktiviteter og resultater i 2017, innenfor de fem fokusområdene i strategien.

1. Pasient- og pårørendearbeid

Mål: Bidra til at helse- og omsorgstilbudet til pasienter og pårørende er av høy kvalitet

Sykepleienettverket

Bruk av kartleggingsverktøy og retningslinjer for symptomlindrende behandling er valgt som kvalitetsindikatorer for det kliniske arbeidet. Under følger resultat for bruk av ESAS-r, medvirkning til utarbeidelse av individuell plan, antall som har Livets siste dager innført på sin arbeidsplass, og antall som bruker nasjonale retningslinjer for symptomlindrende behandling:

Dette diagrammet viser at flere har tatt i bruk Livets siste dager på sitt arbeidssted det siste året. Det viser også at det har vært en økning i bruk av Nasjonalt handlingsprogram for palliasjon.

Av de 80 sykepleierne som oppgir at de har tatt i bruk ESAS-r, svarer 55 at ESAS-r er lagt inn i elektronisk journal. På spørsmålet «Har du gode erfaringer med bruk av IP?» svarer 25 av 56 ja på spørsmålet; 7 svarer at de har delvis gode erfaringer og 11 svarer at de ikke har gode erfaringer. Under frie kommentarer skriver en ressurspsykeleier: «Ja, trur det ofte er ein lettelse for både brukar og pårørende å få snakke om dei «viktige tinga» og laga avklaringar og enkle oversikter og planleggja den siste tida.» En annen svarer: «Både ja og nei. I korte palliative casus oppleves IP som en ekstra arbeidsbelastning istedenfor et nyttig verktøy. I langvarige kompliserte casus er det nødvendig for å kunne ha oversikt over alle aktører som er med i bildet, samt at det er tydelig hvilke mål/ønsker det jobbes mot.» En tredje svarer at helsepersonell ikke er flinke nok til å etterspørre planen, og at de blir avhengig av om pasienten etterspør den. Av de som ikke bruker IP, kommenteres det at det er for lite fokus på planen, at IP er ikke aktuelt pga kort forventet levetid eller for langtidspasienter i sykehjem, og at en tilbyr planen for sent.

Fysio- og ergoterapinettverket

26 av 31 kjenner til Nasjonalt handlingsprogram for palliasjon, og 21 av 22 fysioterapeuter bruker Retningslinjer for fysioterapi til pasienter i palliativ fase. Det er 5 personer som sier de har medvirket til utarbeidning av individuell plan, noe som er en liten økning fra i fjor.

Et delmål i årsplanen for pasient- og pårørendearbeid var økt etisk bevissthet hos ressurspersonene. Dette ble blant annet ivaretatt gjennom ett av innleggene på vårens nettverkssamling; «Berørt, rammet og såret – erfaringer og tanker om å leve med kreft» som ble holdt av fysioterapeut som også er kreftbehandlet. Dette innlegget dannet grunnlag for refleksjon rundt temaet å leve med kreft og ettervirkninger av kreftbehandling.

Som nevnt innledningsvis, svarer 73 % av lederne for begge nettverkene at nettverket bidrar til bedre kvalitet på tilbudet som gis, og flere fremhever betydningen av å ha egne personer som har fokus på dette feltet. Flere av ressurspersonene fremhever større aksept for arbeidet med pasienter i palliativ fase og bedre samarbeid rundt pasientene.

2. Kompetanseheving

Mål: Styrke kompetansen i kreftomsorg og lindrende behandling

Sykepleienettverket

Kompetanseplanen for sykepleienettverket er revidert i henhold til fagets utvikling og følger ny strategi for nettverket. Kompetanseplanen er gjeldende for sykepleienettverkene i hele Helseregion Vest.

Rollen som ressursperson og akutte tilstander i palliasjon har vært obligatoriske temaer i alle nettverksgruppene. Det valgfrie temaet har vært **Palliativ kartlegging av pasienter med kreft og KOLS** (Bergen I), **Ivaretagelse av pårørende** (Bergen II), **Forberedende samtale / Hva er forskjellen på palliasjon over tid i sykehjem og palliasjon når pasienten er døende?** (Bergen III), **Palliasjon på sykehjem** (Vest), **Fysisk aktivitet og kreft** (Midthordland), **Prosjekterfaringer fra Gulen / Hvordan få Livets siste dager til å fungere i heimesjukepleien?** (Nordhordland), **Obstipasjon** (Voss).

Fremmøte på nettverksmøter

Nettverksgruppe	Første nettverksmøte	Andre nettverksmøte	Tredje nettverksmøte
Bergen I	13/21	11/19	11/19
Bergen II	13/23	13/24	22/26
Bergen III	15/20	13/18	10/17
Vest	15/16	12/16	10/16
Midthordland	12/16	10/15	12/15
Nordhordland	16/22	11/21	20/20
Voss	8/14	7/12	12/13

Sammenlignet med tall fra i fjor ligger antall fremmøtte nokså likt. Møtene har hatt fokus både på erfaringsutveksling og kompetanseheving og ressurspersonene har delt kasuistikker som en har drøftet i fellesskap. Flere ressurspersoner har laget ulike sjekklister på eget arbeidssted og delt dette arbeidet på nettverksmøter. Ressurspersonene i fysio- og ergoterapinettverket har vært invitert til lokale nettverksmøter i sykepleienettverket.

Under frie kommentarer om hva som har fungert godt i sykepleienettverket, fremhever flere samarbeid med kolleger: at rollen er kjent, at de blir spurt om råd og veiledning og at de har holdt internundervisning i avdelingen. Noen skriver også at de har hatt internundervisning på flere avdelinger på sykehjemmet hvor de arbeider.

Fysio- og ergoterapinettverket

Det er utarbeidet ny kompetanseplan for 2017-2020 i henhold til ny strategi, med referanser til nye retningslinjer og oppdatert litteratur. Kompetanseplanen er nå felles for alle fysio- og ergoterapinettverkene i Helseregion Vest. Vårens samling for fysio- og ergoterapeuter var 10. mai, og temaet var «Å leve med kreft». Her var fokuset på å leve med ettervirkninger av kreftbehandling og på kreftrehabilitering. Det var 24 deltagere, og samlingen ble godt evaluert. På Årlig fagdag 8. nov. hadde fysio- og ergoterapinettverket en egen samling med tema kartleggingsredskap i palliasjon.

Introduksjonskurs for nye ressurspersoner

14. september arrangerte driftsgruppene introduksjonskurs for nye ressurspersoner og alle ledere/fagansvarlige som ikke tidligere hadde vært på introduksjonskurs, fikk også invitasjon. 43 deltok totalt, mot 41 i fjor. Denne gangen var dagen inndelt slik at ressurspersoner i fysio- og ergoterapinettverket, samt alle lederne, deltok på halve dagen. Målsettingen for denne delen av kurset var å gi kunnskap om det palliative fagfeltet, om organiseringen av nettverket og rollen som ressursperson. For ressurspsykeleierne omhandlet resten av dagen bruk av kartleggingsverktøy, pumpe til subkutan administrering og IP til bruk i palliasjon. Tilbakemeldingene fra deltakerne er at dette er et nyttig kurs: «Nyttig å få kunnskap om hvordan nettverket er bygget opp, få klarhet i hva rollen skal innebære, og hva man kan få til sammen.»

Årlig fagdag

Årlig fagdag ble arrangert på VID Haraldsplass 8. november. Tema for dagen var «Demens – mer enn en diagnose. Hva gjør dagen til en god dag?» Målet med dagen var at deltakerne skulle få et overordnet blikk på demensomsorgen. En pårørende delte sin sterke historie, musikkterapeut fra Olaviken holdt et flott foredrag og en geriater og en «palliatør» holdt to undervisningsbolker sammen. 129 deltok totalt, og fagdagen ble godt evaluert. Presentasjoner fra fagdagen er lagt på nettverkets nettsider.

Deltagelse på kurs, konferanser og hospitering

59 sykepleiere og 14 fysio- og ergoterapeuter rapporterer at de har deltatt på relevante kurs eller konferanser i 2017. Nye ressurspersoner uten videreutdanning oppfordres til å delta på palliative fagdager. 69 (71 %) svarer at de har deltatt på palliative fagdager i løpet av tiden de har vært ressurspsykeleier. Andelen som har hospitert i løpet av de to siste årene, er 13 % i sykepleienettverket og 27 % i fysio- og ergoterapinettverket. Kommentarer fra sykepleiere viser at det er mange som ønsker å få det til, men det er vanskelig å prioritere hospitering i en travel arbeidshverdag. Flere er også nye i rollen. Det er likevel flere som ønsker å ha dette som mål for 2018.

Internundervisning

54 personer i sykepleienettverket (56 %) og 9 personer (34 %) i fysio- og ergoterapinettverket svarer at de har hatt internundervisning. Dette tallet er stabilt sammenlignet med de siste to årene. En viktig del av det å være med i nettverket, er å videreformidle kompetanse, og målet var en økning på 20 % fra i fjor. Det kan tenkes at flere har svart nei på dette spørsmålet fordi de gjerne har veiledet kolleger, men ikke synes de har hatt direkte undervisning for kolleger. 60 % av lederne i fysio- og ergoterapinettverket svarer positivt på at de selv eller personalet har fått referat fra nettverkssamlinger som deres ressursperson har vært på. Blant lederne i sykepleienettverket fremheves det i rapporteringen at det mest positive med nettverket er at avdelingen får tilført ny kompetanse, og i evalueringen fra resurssykeleierne er det mange som opplever at det at de blir brukt av kolleger til råd og veiledning, er det som har fungert godt dette året. Dette indikerer at flere ressurspersoner likevel bringer tilbake ny kunnskap til avdelingen i form av «små drypp» på personalmøter etc. Vi vil omformulere dette spørsmålet neste år.

Prosjektmidler

Ressurspersoner er ofte pådrivere for at det søkes statlige midler til prosjekter innen palliasjon i kommunene. Dette året fikk Bergen og Granvin kommune tildelt midler. I Granvin er resurssykeleier med i prosjektet.

3. Organisering og drift av nettverket (driftsgruppens oppgaver)

Mål: Være et velfungerende og fullt utbygd nettverk

Styringsgruppen har hatt møte i januar og i september. Lederne for de to nettverkene har deltatt på møtene.

Driftsgruppene

Det er godt samarbeid mellom sykepleie- og fysio- og ergoterapinettverket. Sammen har vi planlagt og arrangert introduksjonskurs og årlig fagdag. Vi har skrevet to felles nyhetsbrev og gjennomført årlig rapportering. Vi har også påbegynt arbeidet om ny, felles brosjyre, men ser at brosjyren vil ha ulik funksjon for de to nettverkene. Vi konkluderer dermed med at det vil bli egen brosjyre for hvert nettverk.

Sykepleienettverket: Driftsgruppen har avholdt fire møter i 2017. Dette året har det vært spesielt fokus på ledelsesforankring (se eget punkt) og videreformidling. Driftsgruppen har laget fire undervisningspakker til hjelp for

ressurssykepleier til undervisning på eget arbeidssted. Funksjonsbeskrivelse og arbeidsplan for ressurssykepleierne er revidert dette året og det er laget veileder for samtale mellom ressursperson og leder. Sykepleienettverket har også fått sin egen pins, som også kan brukes av fysio- og ergoterapinettverket.

Det har blitt oppnevnt to nye ressurssykepleiere på ØNH poliklinikk på HUS og nye avdelinger/soner i kommuner er kommet med. Det er god deltakelse på nettverksmøter/-samlinger, men det har vært brukt mye tid på å purre for at ressurspersoner skal melde seg på. Nettverket har som målsetting å ha 80 % deltakelse på nettverksmøter og årlig fagdag innen 2020.

Velkomstbrev er sendt til nye ressurssykepleiere med kopi til nærmeste leder. Referat fra lokale nettverksmøter og nyhetsbrev er sendt til både ressurssykepleier og nærmeste leder for ressurssykepleier.

Leder for driftsgruppen har arrangert og deltatt på to møter for driftsgrupeledere i Helseregion Vest i 2017.

Fysio- og ergoterapinettverket:

Driftsgruppen har hatt fem møter dette året, og oppgavene har vært fordelt mellom medlemmene i driftsgruppen. I tillegg til det som er gjort i samarbeid med sykepleienettverket, har det vært arbeidet med planlegging og gjennomføring av egen nettverkssamling. Det har vært arbeidet med ny kompetanseplan 2017-2020 som skal gjelde for hele helseregionen. Det er også laget en gruppeinndeling i fysio- og ergoterapinettverket som tilsvarer gruppeinndelingen i sykepleienettverket. Denne inndelingen skal brukes når ressurspersoner i fysio- og ergoterapinettverket inviteres inn på gruppesamlinger i sykepleienettverket. Det er sendt ut velkomstbrev med informasjon om nettverket til nye ressurspersoner, og navnelisten på nettsiden er oppdatert.

Det var et mål for 2017 å få flere kommuner representert i nettverket. Det har i år kommet med ressursperson fra en ny kommune utenfor Bergen (Vaksdal), men det er fortsatt åtte kommuner som mangler ressursperson. Det er også kommet med en ny ergoterapeut.

Økonomi

Nettverket hadde ved årsskiftet kr 63 154,- på konto.

4. Ledelsesforankring

Mål: Være forankret i ledelsen på alle nivå

Leder og ressursperson er gjensidig forpliktet på nettverksarbeid

Vi har dette året arbeidet med å bedre ledelsesforankringen. På nettverksmøter i begge nettverkene har det vært fokus på viktigheten av møte mellom leder og ressursperson. Sykepleienettverket har hatt gruppearbeid om rollen som ressursperson og ressurssykepleierne har sittet sammen og jobbet med hvordan de skal gå frem for å lage arbeidsplan med sin leder.

For å prøve å rekruttere flere ledere til introduksjonskurset, ble lederne i år invitert til første halve dag av kurset. I alt deltok fem.

Tolv ledere deltok på årlig fagdag. I evalueringen av fagdagen svarer 64 % av lederne at de opplevde utbytte av ledersamlingen som svært godt, og flere rapporterer at det er nyttig å treffe andre ledere og utveksle erfaringer.

Nyhetsbrev er sendt ut til alle ledere i nettverket.

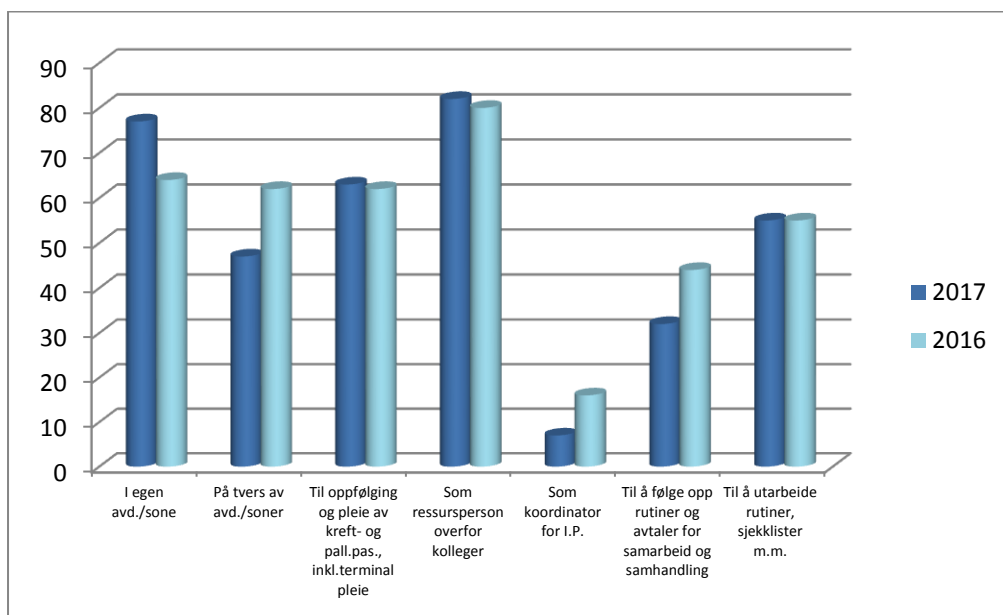
Sykepleienettverket:

87 % er kjent med avtalen

74 % er kjent med arbeidsplan og kompetanseplan

60 % har hatt møte med ressurssykepleier

Når ledere svarer på hvordan de bruker ressurspsykeleieren, oppgis følgende (andel i prosent):

Under frie kommentarer om hva som har vært mest positivt, fremheves oppfølging og informasjon til nyansatte, mye ny kunnskap som blir delt, engasjementet som ressurspsykeleierne har for dette feltet og gode tema og innspill fra andre i nettverksgruppene. Også det at ressurspsykeleiere treffes jevnlig, oppleves positivt av lederne. Flere ressurspsykeleiere rapporterer også om god ledelsesforankring- og involvering.

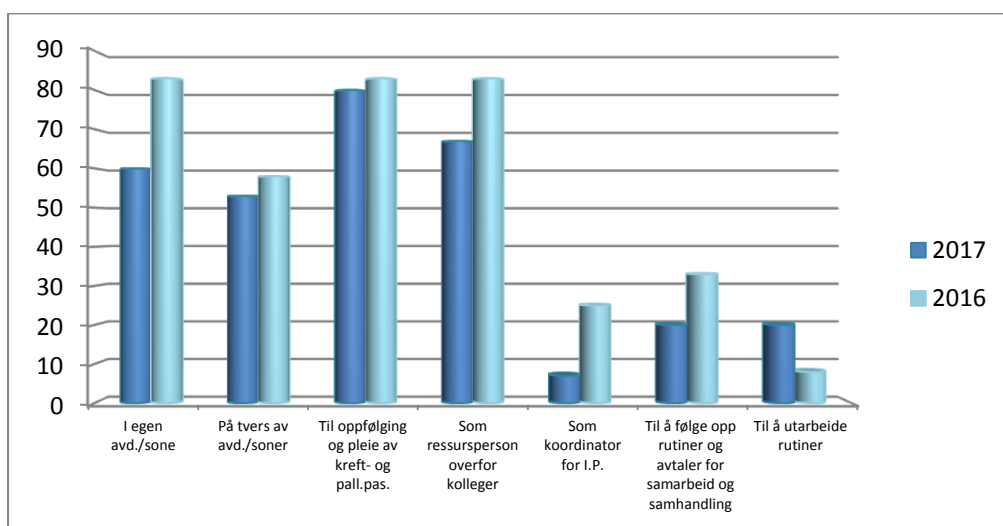
Fysio- og ergoterapinettverket:

81 % er kjent med avtalen

81 % er kjent med arbeidsplan og kompetanseplan

44 % har hatt møte med sin ressursperson

På spørsmål om hvordan de bruker sin ressursperson, svarer de følgende (andel i prosent):

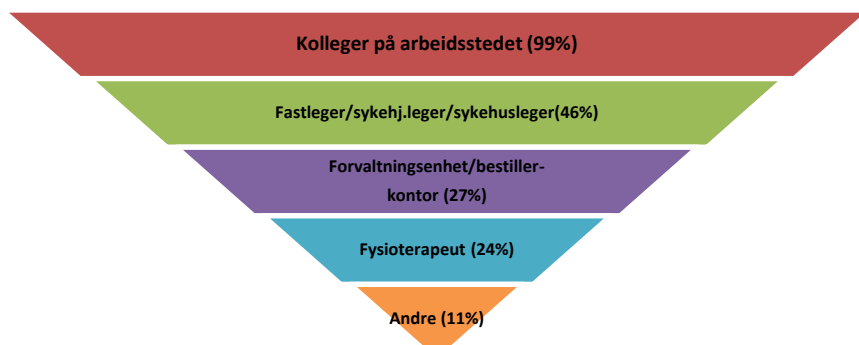
Under frie kommentarer om hva som har vært bra med å ha ressursperson, fremheves betydningen av å ha en person som har fokus på dette området og at en får informasjon, oppdatert kunnskap og hevet kompetanse.

5. Samhandling

Mål: Bidra til å bedre samhandling rundt kreftpasienter og pasienter i palliativ fase, på tvers av nivåer og faggrupper.

I sykepleienettverket:

Figuren her viser hvem funksjonen som ressurspsykeleier er kjent for:

46 % svarer at de opplever at informasjonen de får fra sykehuset om palliative pasienter, har tilfredsstillende kvalitet, og 76 % opplever å ha tilgang på personell i sykehus når de trenger å drøfte noe rundt palliative pasienter.

«Det er lettere å ta kontakt når vi kjenner til hverandre»:

Under frie kommentarer fremhever flere betydningen av et større kontaktnettverk og godt samarbeid med andre ressurspersoner.

Pårørende har delt sine erfaringer på nettverksmøter der dette har passet til tema. Demensforeningen ble kontaktet med tanke på årets tema på årlig fagdag, og representant (pårende) ble invitert til driftsgruppemøte i sykepleienettverket og til å dele sine erfaringer på fagdagen, med veldig gode tilbakemeldinger.

Nettverket har et godt samarbeid med kreftkoordinatorne, som både er representert i driftsgruppen og i de lokale nettverksgruppene.

Flere ressurspersoner har tatt initiativ til og/eller deltar aktivt i tverrfaglige ressursgrupper på eget arbeidssted. Flere skriver månedlige nyhetsbrev som de sender til sine samarbeidspartnere, f eks fastleger. 50 % av ressurspsykeleierne i de kommunale helse- og omsorgstjenestene svarte at de har hatt samarbeidsmøter med fastlegen om aktuelle pasienter. Dette tallet er stabilt sammenlignet med de to siste årene.

Flere ressurspsykeleiere kommenterer også at det tverrfaglige samarbeidet er blitt bedre, at de har godt samarbeid med andre tjenester i kommunen, inkludert fastlegene, og at de har fått mange henvisninger fra fastleger.

Fysio- og ergoterapinettverket:

I rapporteringen fremheves samarbeid med andre faggrupper både under spørsmålet om hva som har fungert godt, og under spørsmålet om hva som har vært mest utfordrende i rollen som ressursperson, noe som indikerer at dette er et viktig område for ressurspersonene og at det fortsatt er et utviklingspotensial her. 46 % svarer at de har samarbeidsmøter med ressurspsykeleier og 46 % svarer at de har samarbeidsmøter med andre faggrupper, tall som er ganske stabile i forhold til i fjor. Samhandling på tvers av nivåer fremkommer ikke i rapporteringen.

Konklusjon

2017 har vært preget av jevnt god drift, og det har vært god stabilitet i nettverket. Rapporteringen viser at det er gjort vesentlig fremskritt med at andelen som bruker Individuell Plan, Livets siste dager og retningslinjer er gått opp.

Rapporteringen viser samtidig at det er flere områder det trengs å arbeide videre med.

Vi har i 2017 hatt stort fokus på **ledelsesforankring**, men vi ser at dette fremdeles trengs å jobbes med.

Flere finner det utfordrende å definere sin tid som ressursperson; tid til å sette seg inn i oppgavene, tid til forberedelse og gjennomføring av internundervisning, tid til systemarbeid osv. Dette viser igjen hvor viktig det er

med tett dialog mellom ressursperson og leder. Hva er realistisk å få til? Hva ønsker – og trenger – vi å ha fokus på det kommende året? Aktiv og bevisst bruk av arbeidsplanen tror vi også vil bidra til en bevisstgjøring av egen rolle og til en enda større planmessighet i arbeidet som ressursperson.

Nettverket skal bidra til **samhandling på tvers av nivåene**, og dette området trenger også å få økt oppmerksomhet det kommende året. Vi ønsker derfor bl.a. å invitere fastleger, sykehjems- og sykehusleger inn til nettverkets årlige fagdag i november 2018.

Det er betryggende å fastslå at vi har et stabilt og svært kunnskapsrikt nettverk. Vi er stolte over det vi sammen får til, og det er flott å se hva hver enkelt ressursperson får til på eget arbeidssted. Nettverket omfatter viktige nøkkelpersoner som er med på å løfte kompetansen i kreftomsorg og lindrende behandling.

Ved årsskiftet kommer ny NOU om palliasjon som vil gi oss nye føringer for hvordan god palliasjon og omsorg kan gis til alle som har behov for det. Dette ser vi frem til, og denne utredningen vil vi ta hensyn til når vi lager årsplan for 2018.